

## **HANGÖ - Finlands 4:e Nationalstadspark**

Finlands fjärde och största nationalstadspark grundades i Hangö i och med miljöministerns beslut 15.5 2008.

Nationalstadsparken i Hangö omfattar ett enhetligt o mångsidigt område - från stadens centrumområde till det omgivande skärgårdsområdet samt till betydande naturområden i närheten. Dessutom hör till området ett brett havs- och skärgårdsområdet. Arealen är ca 6300 ha, varav mark och skärgårdsområdena utgör ca 400 ha.

Nationalstadsparken tryggar att värdefulla miljöer i stadens centrum och i den omedelbara närhet bevaras: bevarandet av bebyggda och naturmiljöer samt allmänna rekreations- och parkområden. Nationalstadsparken lyfter fram Hangö stads roll som en grön stad med havsmiljö, angenäm och kvalitativ levnadsmiljö samt som attraktiv turistmiljö.



Skötsel- och nyttjandeplanen preciserar skötseln av Hangö nationalstadspark.

Hangö är Finlands, kanske hela Östersjöns soligaste plats och har en 130 km lång strandlinje av vilken 30 km är sandstränder. Två landskapstyper: kusten och öarnas granitberg, uddens inre områden och jämna sandmoar med gles barrskog.

Hangöudd hör till Salpausselkä-åsen och består till största delen av torr moskog. Den livliga sjöfarten bidrog till att många rariteter transporterades till staden. Jord användes ofta som barlast på segelfartygen och när fraktgodset lastades ombord i Hangö lossades jorden.

Klimatet och förekomsten av sällsynta näringsväxter skapar en gynnsam livsmiljö för utrotningshotade insekter.

På Hangöudd observeras årligen ca 270 fågelarter. Milda vintrar övervintrar många arter vid havet. Flyttfåglarna användes sandstränderna, vassruggarna och klipputsprången som rast- och matplatser.

Strandskatan (*Haematopus ostralegus*) har utsetts till stadens egen fågel och Strandsenapen är Hangös egen växt.

Till nationalstadsparken i Hangö hör stora naturområden, som är viktiga för naturens mångfald: Tulluddens fågelskyddsområden (Natura 2000-område), Furuvik strand- och dynlandskapsområde (Natura 2000-område) samt Långsanda sand- och dynområde. På områdena finns insekts- och fjärilsarter. Därtill är områdena viktiga områden för fåglarna.

För ekologi och kontinuitet är det viktigt med ekologiska korridorer (rikssvenska spridningskorridorer).

Naturstigar, fågeltorn och jättegrytor finns bl.a. utanför stadskärnan i Tåktom, Tvärminne och Lappvik.

Turistbyrån ordnar guidade turer till Finlands sydligaste spets Uddskatans naturskyddsområde både under våren och sommaren.



### **Historia**

Hangö har en dramatisk historia nära förknippad med sjöfart. Som hamnplats nämns Hangöudd första gången i slutet av 1200-talet.

Från och med 1400-talet användes "Gäddtarmen" - sundet mellan två öar - utanför den sydligaste spetsen som rastplats för sjöfarare som i väntan på förligare vindar ristade in sina namn och vapen i klipporna. Skärgårdens gästbok: 640 ristningar ända från 1500-talet berättar om adelsmän, soldater och köpmän. Gäddtarmen ligger som förslag på Unescos världsarvsförteckning.

1874 bestämmer Alexander II att en sjö- och stapelstad - Hangö - ska anläggas.

Järnvägen till Hangö blev färdig 1873. När järnvägen mellan Hangö och Hyvinge blev klar grundades den första ångbåtslinjen till Stockholm året runt.

Kring sekelskiftet 1900 emigrerade ca 400 000 finländare, av dem ca 250 000 via Hangö. De reste med ångbåtar lastade med smör - en viktig exportvara - till England.

Ett havsbad grundades i Hangö år 1878. Badanstalten fick stora skador under Försättningskriget och revs efter kriget.



Kring sekelskiftet 1900 byggdes Badhusparkens villaområde i schweizerstil, snickarstil, fornnordisk stil samt jugend ritade av välkända arkitekter bl.a Theodor Höijer och Waldemar Aspelin. Ryska badgäster lät bygga den ortodoxa kyrkan 1895. Den är helgad åt furst Vladimir och Maria Magdalena.

I Badhusparken fanns flera kiosker. Den s.k. Casino-kiosken ritades av dr Otto Stenbäck år 1881 och byggdes av Åbo Träförädlingsbolag för 900mk. I Casino-kiosken såldes barbiljetter, fotografier från Hangö, finsk slöjd och lösnummer av dagens huvudstadstidningar efter kl 17 (Birgitta Ekström

Hangö badanstalt 1879-1939).

Reklamen löd: ”Främst bör nämnas Badanstaltens park som är Hangös pärla. Dess höga barrträd och de omgivande klipporna erbjuda alltid gott skydd mot starka vindar. Dess präktiga gångar vilka till följd av den torra sandgrunden t.o.m. i regnväder hållas i bästa skick är väl ägnade till promenader för sjuklingar, under det att de väldiga klipporna utmed stranden för raskare badgäster erbjuder en motionsrik och omväxlande promenad.”

De vita badhytterna är Hangös symbol än idag. Hangö Casino torn fyller 100 år(2010)  
[www.hangocasino.fi](http://www.hangocasino.fi)

Udden bevakas fortfarande av “Hangös öga” Russarö fyr.

### Zacharias Topelius “Hangös öga”

Jag är ej himlens stjärna, jag är en nattlig fyr  
På Hangös berg är jag det torn, det höga  
Som leder seglarnas kos, när dagens strimma flyr  
Och klipporna lura dem han vet så föga  
Jag vänder om min lykta än märk än åter ljud  
Och säger lugnad: Det är “Hangös öga”

Hangöudd -strategiskt viktigt läge - har varit skådeplats för många krig. Under 1600-talet uppbars tull längst ut på udden. Svenskarna började bygga fästningar på udden i slutet av 1700-talet. 1919 tog ryssarna över och fästningarna på Hangöudd utgjorde en del av Peter den Stores marina försvarsanläggningar.



Hangöudd utarrenderades som en flottbas till Sovjetunionen efter Vinterkriget. Frontlinjen gick i Lappvik då Fortsättningskriget började och blodiga strider fördes på öarna runt udden. I början av

december 1941 återerövrades Hangö med hjälp av bl.a. Finlandsfrivilliga och de evakuerade Hangöborna kunde återvända för att bygga upp staden som drabbats hårt under kriget.

Industrier, monument och byggnader i dagens Hangö.

Industriområdet Hangö Norra. Kexfabriken Finsk-Engelska Biscuitfabriken 1919 verkade efter kriget fram till 1970-talet under namnet Hangö Kex.



I västra hamnen börjar Hangös historia och det var härifrån som emigranterna gav sig iväg till nya kontinenter. [www.smormagasinet.fi](http://www.smormagasinet.fi) På Emigrantmonumentet är namnen ,på de kommuner som emigranterna kom från, ingraverade i fundamentet.

Restaurant HSF segelsällskapets eleganta klubb - den vita funkisbyggnaden med de halvrunda salarna mitt i Östra hamnen [www.restauranthsf.fi](http://www.restauranthsf.fi) Segeltävlingar har ordnats sedan 1880-talet och Hangö Regattan sedan 1910 och görs med talko (frivilligtarbete)-anda.

Vattentornet - 65 meter över havsytan - skadades under arrendetiden - återuppbyggdes och 1943 öppnade lottorna ett kafé där.

De fyra vindarnas hus, som Mannerheim ägde mellan åren 1927-33, är ett sommarcafé. Finlands vetenskapssamfund uppförde en mätningstation för havsvattenståndet - en limnografi - 1884-87. Minnesmärket för Nationalstadsparkens grundande högs i urberget vid De fyra vindarnas hus - symboliskt på samma sätt som de medeltida sjöfararna för länge sen mejslade sina minnesmärken i Gäddtarmen.

Frihetsstatyn restes år 1921 till minnet av de tyska truppernas landstigning år 1918. När hangöborna återvände efter den ryska arrendeperioden 1940-41 var frihetsstatyn riven. Stenarnas skador reparerades och monumentet restes på nytt år 1943 men revs igen år 1946. Frihetsstatyn restes för tredje gången år 1960 med en ny text: "För vår frihet".

Nordenskiölds bål: ett finslipat granitblock med en skålformig fördjupning i mitten. Ett minne "av det entusiastiska emottagande vår landsman - den ryktbare vetenskapsmannen och upptäcktsresanden Adolf Eric Nordenskiöld - rönte i Hangö, då han första gången besökte fosterjorden efter Nordostpassagens ärofulla upptäckt." "Invigt av Nordenskiöld den 31.12 1880"

## Fyrar

Gustafsvärn - på ön finns ruiner av ett svenskt fästningsbygge från 1700-talet samt en fyr från 1951.

Russarö - stenfyren har fem våningar och är från 1863. Fyren dekorerar Hangös stadsvapen.

Bengtskär - Nordens högsta fyr(52 meter) och Finlands sydligaste bebodda ö byggd 1906. Det finns ett fyrmuseum, en museibostads, en utställning om striderna, en förpost, ett café och inkvarterings och möteslokaler [www.bengtskar.fi](http://www.bengtskar.fi)

Hangö Frontmuseum är beläget på det krigstida frontavsnittet. Frontmuseet presenterar Finlands historia och krigets [www.frontmuseum.fi](http://www.frontmuseum.fi)



---Markanvändnings- och bygglag 132/99

9 kap

Nationalstadspark

§ 68

För att bevara och vårda kultur- eller naturlandskapets skönhet eller historiska särdrag inom ett område som hör till den urbana miljön eller därtill anslutna värden i stadsbilden, sociala värden, rekreativvärden eller andra särskilda värden kan en nationalstadspark inrättas.

För en nationalstadspark kan avsättas områden som i en plan enligt denna lag har avsatts som park-, rekreativ- eller skyddsområde, värdefullt landskapsvårdsområde eller för någon annan användning som är lämplig med tanke på syftet med en nationalstadspark.

För en park avsätts i första hand områden som ägs av staten, kommunen eller något annat offentligt samfund. Andra områden kan avsättas för parken med ägarens samtycke.

#### § 77

Nedläggning av parken eller ändring av bestämmelserna.

En nationalstadspark kan läggas ned eller dess gränser ändras, om områdets värde har minskat avsevärt eller om genomförandet av ett projekt eller en plan som är av särskild vikt för det allmänna intresset(!!!) kräver det.

#### 2.1 Vad betyder nationalstadsparken i praktiken

...Viktigt trumfkort inom turismen

.. De historiska områdena o grönområdena sammanbinds.

--Operation Sjöjungfrun är WWF:s stora kampanj för att rädda Östersjön. Operation sjöjungfrun tar effektivt itu med Östersjöns problem t.ex. Övergödning och riskerna med oljetransporterna.

“Människan behöver havet. Havet behöver oss” - så lyder mottot för Operation Sjöjungfru

[www.wwf.fi/svenska](http://www.wwf.fi/svenska)

Copyright Anita Lalander